

16.4.2018

LOPPURAPORTTI

Selvitys seuraavien INSPIRE-direktiivin tietoteemojen piiriin kuuluvien aineistojen kansallisista käyttötarpeista: Hallinnolliset yksiköt (AU), Tilastointiyksiköt (SU), Aluehallinnan, rajoitusten ja sääntelyn piiriin kuuluvat alueet ja raportointiyksiköt (AM) sekä Yleishyödylliset ja muut julkiset palvelut (US).

Tämä loppuraportti dokumentoi selvityksen toteutuksen sekä summaa selvityksen tärkeimmät löydökset ja toimenpide-ehdotukset.

SELVITYSTYÖN TAUSTAA

Tässä raportissa kuvatun konsultointityön tarkoituksena oli selvittää AU-, SU-, AM- ja US-teemoihin kuuluvien aineistojen käyttötarpeita parannettujen kansallisten tietotuotteiden laatimisen tueksi.

Selvitystyö aloitettiin tammikuussa 2018 Maanmittauslaitoksen tilauksesta. Selvityksen loppuraportti ja muut dokumentit luovutettiin tilaajalle 9.4.2018.

TOTEUTUS

Selvitys toteutettiin haastattelemalla yllä mainittujen teemojen aineistojen tuottajia ja hyödyntäjiä. Haastattelujen tarkoituksena oli kartoittaa tiedon tuottajien kohtaamia haasteita hyödyntäjien tarpeisiin ja INSPIREn vaatimukseen vastaamisessa sekä hyödyntäjien toiveita uusista tai laadultaan parannetuista aineistoista. Haastattelujen jälkeen järjestettiin AU- ja SU-, sekä AM- ja US-teemojen puitteissa tiedon tuottajien ja hyödyntäjien yhteiset työpajat, joissa keskusteltiin aineistojen käyttötarpeista tarkemmin. Koontiraportti haastatteluista ja työpajoista lähetettiin työpajojen jälkeen haastatteluihin ja työpajoihin osallistuneille kommentoitavaksi. Raporttia täydennettiin kommenttien perusteella, ja lopullinen versio luovutettiin tilaajalle.

Haastatteluissa ja työpajoissa kootun aineiston perusteella teemoista laadittiin käsitelmällit, jotka kuvaavat sekä aineistojen hyödyntämisen nykytilan että selvityksessä esiin tulleet parannustarpeet.

Selvitystyön prosessista laadittiin erillinen kuvaus, jota voidaan hyödyntää myöhemmin vastaavien selvitysten teossa. Kuvaus ei ole yksityiskohtainen ohje, vaan dokumentoi tässä selvityksessä toteutuneen prosessin ja sen hyväksi havaitut käytännöt.

Postiosoite

Gispo Oy
Kalevankatu 31
FIN-00100 HELSINKI

Yhteystiedot

puh 040 725 2042
info@gispo.fi
<http://www.gispo.fi/>

Y-tunnus

245 5538-5

Kotipaikka

Espoo

16.4.2018

TÄRKEIMMÄT HAVAINNOT

Sekä tiedon tuottajien ja hyödyntäjien haastatteluissa että työpajoissa nousi esiin tärkeitä asioita. Alla on listattu muutamia keskeisiä teemoja, joita käsiteltiin useammassa haastattelussa ja/tai työpajassa.

INSPIREN suhde kansallisiin tietotuotteisiin

Tiedon tuottajat mainitsivat, että INSPIRE koetaan irrallisena, ylimääräisenä tasona johon täytyy tuottaa erikseen otoksia aineistoista, koska kansallisesti kerätyt aineistot ovat yksityiskohtaisempia kuin INSPIREN tietomalli. On myös tapauksia, joissa osia suomalaisen viranomaisen omaan käyttöönsä keräämästä aineistosta kuuluu useampaan INSPIRE-temaan ja näiden teemojen tietomallit eroavat toisistaan.

Yllä mainituista syistä kansallisen aineistojen avaamisesta INSPIREN mukaisesti ei nähdä olevan suurtakaan hyötyä, varsinkin kun useimmilla tiedon tuottajilla on aktiivista vuoropuhelua tärkeimpien hyödyntäjiensä kanssa. Nämä "avainasiakkaat" eivät hyödynnä aineistoja avoimen rajapinnan kautta vaan räätälöityinä palveluina ja tuotteina. Avoimen datan hyödyntäjistä ja heidän tarpeistaan taas tiedon tuottajilla ei ollut selvää käsitystä.

Tuleva tietosuojalaki aiheuttaa erilaisia tulkintoja paikkatietoaineiston avaamisessa. Tulkintaeroja on organisaatioiden välillä, mutta mahdollisesti myös organisaatioiden sisällä.

Aikasarjojen ja päivitysvälin merkitys

Useat tiedon hyödyntäjätahot nostivat esiin tarpeen tehdä tutkimusta ja analyysia erilaisten aineistojen aikasarjoista. INSPIREN tietomallit eivät edellytä minkäänlaista historiatiedon tallentamista, ja monissa tapauksissa aikasarjoja ei ole avoimesti saatavilla. Tällaisia aineistoja ovat esimerkiksi kuntarajat ja muut hallinnolliset ja tilastointiyksiköt. Hyödyntäjät pitivät tärkeänä, että tietomalleja kehitetään siten, että olemassa olevan tiedon korvaamisen sijaan tallennetaan tieto muutoksesta, jolloin myöhemmin on mahdollista rekonstruoida mikä tahansa ajanhetki aineistosta. Aluejaon muuttuessa aluejakoon liitettyjen ominaisuustietojen aikasarjat katkeavat.

Useimpien tähän selvitykseen kuuluvien aineistojen päivitysväli on yksi vuosi. Jotkin tilastoaineistot Tilastokeskus päivittää koko Suomesta vain 3-5 vuoden välein. Tämä koettiin liian harvaksi päivitysväliksi erityisesti nopeasti kasvavilla kaupunkialueilla. Käyttäjät toivoivat, että päivitysväli voisi olla tiheämpi sellaisilla alueilla, joissa muutos on nopeaa. Harvaan asutuilla seuduilla asukasmäärät ja samaten niissä tapahtuvat muutokset ovat pienempiä ja näiltä alueilta riittää nykyinen päivitysväli.

Harmonisoitu pienaluejako

Puhtaasti tilastollisten yksiköiden aluejakoon liittyvä ongelma ovat kuntaa pienemmän yksiköt. Suurilla kaupungeilla saattaa olla useammankin kokoisia osa-aluejakoja, ja ainakin pääkaupunkiseudun kuntien kesken nämä ovat vertailukelpoisia. Ongelmana on, että aluejaot vaihtelevat kunnittain, aluejaon perusteista ei ole selvyyttä eikä pienemmissä kunnissa välttämättä ole osa-aluejakoa lainkaan. Postinumeroaluejako on ongelmallinen

Postiosoite

Gispo Oy
Kalevankatu 31
FIN-00100 HELSINKI

Yhteystiedot

puh 040 725 2042
info@gispo.fi
<http://www.gispo.fi/>

Y-tunnus

245 5538-5

Kotipaikka

Espoo

16.4.2018

vaihtoehto osa-aluejaksi, koska postinumeroalueiden koko vaihtelee suuresti eivätkä ne aina noudata kuntarajoja. Käyttäjät kaipasivat koko Suomen kattavaa, harmonisoitua, yhtenevin perustein (mahdollisesti väkilukuun perustuen) tehtyä kuntapohjaista osa-aluejakoa. Ruotsissa tällainen on jo laadittu, ja samalla on määritelty säännöt aluejaon muuttamiselle.

Paikkatietopalvelut ja niiden käytettävyys

Eri organisaatioiden tuottamat paikkatietoaineistot koettiin joskus vaikeasti löydettäviksi ja käyttöön otettaviksi, erityisesti jos tiedon hyödyntäjä ei ole paikkatietoalan ammattilainen. Valmiit paikkatietotuotteet, kuten tilastoteemakartat, sekä aineistojen kokoaminen yhteen hakupalveluun, tehostaisivat paikkatiedon hyödyntämistä laaja-alaisemmin ja mahdollistaisivat tiedolla johtamisen. Tähän tarpeeseen parhaillaan kehitteillä oleva Paikkatietoalusta juuri vastaakin.

Saman tyyppinen palvelu tulee olemaan kansalaisia palveleva Palvelutietovaranto. Tämän kaltaisia ylätasoa hakukansia paikkatietoaineistoille ja -palveluille tulisi kehittää lisää. Ne toimisivat tiedon yhteen kokoavina palveluina, sisältäen itse mahdollisesti vain hyvin suppean, harmonisoidun tietomallin, mutta myös johtaen käyttäjän linkitetyn datan keinoin alkuperäisen, laajemman aineiston luokse. Esimerkiksi kaikki maankäytön suunnitteluun liittyvät tiedot, kuten kaava- ja suunnittelutarvealueet, poikkeamispäätökset ja rajoitusalueet, voisi koota helppokäyttöiseen palveluun joka näyttäisi kerralla kaikki tietyllä alueella voimassa olevat rajoitteet.

Edellä kuvatun kaltaiset master data-palvelut vaativat paljon tiedon harmonisointiin ja semanttiseen yhteensopivuuteen liittyvää työtä, jossa tietotuotesuunnitelmat ovat tärkeässä roolissa. Ilman jatkuvaa ylläpitoa tietotuotesuunnitelmat vanhenevat ja niiden hyöty jää vähäiseksi uusien aineistojen tullessa mukaan ja viranomaisten tarpeiden muuttuessa.

Parhaassa tapauksessa nämä edellä esitetyt ylätasoa palvelut kattaisivat kaikki 34 INSPIRE-teemaa tarkoituksenmukaisina kokoelmina. Tarvittaessa saman teeman aineistot voisivat sisältyä useammankin palvelun hakemistoihin, kunhan huolehditaan siitä, että varsinainen tietovarasto on vain yhdessä paikassa.

Postiosoite

Gispo Oy
Kalevankatu 31
FIN-00100 HELSINKI

Yhteystiedot

puh 040 725 2042
info@gispo.fi
<http://www.gispo.fi/>

Y-tunnus

245 5538-5

Kotipaikka

Espoo